

РЕЦЕНЗИИ И ОТЗИВИ

ВОЛОДИМИР ЧОРНИЙ – ИЗЯВЕН БЪЛГАРИСТ И АВТОР НА КОМПЕТЕНТНО ИЗСЛЕДВАНЕ „ИСТОРИЯ БОЛГАРИИ“ НА УКРАИНСКИ ЕЗИК

Христо Глушков

Проучването на общественото развитие на всеки народ през вековете – политическо, стопанско, социално и културно, изисква голяма професионална компетентност, умение да се анализират археологически паметници, надписи и документи, печата и мемоари, изследвания на учени от различни школи и направления. Да се напише цялостна история на друг народ, към който авторът не принадлежи, е истинско научно изпитание. Наред с познаването на езика, манталитета и специфичните особености в историческата еволюция на представяната нация е необходимо проучването на огромен брой документи и научна литература. За написването на професионално изследване по история се налага търпелива и усилена работа с източниците, която отнема на автора години.

Пет десетилетия украинският учен Володимир Павлович Чорний посвещава на изучаването и преподаването на българска история в Лвовския държавен университет „Иван Франко“. През 2007 г. издателство „Паіс“ в град Лвов издаде на украински език монографията му „История Болгаріі“, 404 страници. Книгата е много добре оформена полиграфично, снабдена е с карти и хронологични таблици с имената на българските ханове и владетели през Средновековието, с представяне на българските правителства след 1879 г. и внушителен списък на използваните от автора български и чужди изследвания.

Володимир Чорний е роден през 1931 г. в село Киданов, Тенополска област в Украйна. Завършва специалност История и аспирантура по

история на западните и южните славяни в ново време. В периода 1956–1967 г. е асистент и старши преподавател в Университета в гр. Лвов, както и Ректор на Драговическия педагогически институт. В. Чорний ориентира научните си интереси към историята на българския народ през Възраждането. Той се заема да проучи политическите борби у нас след Кримската война и по-конкретно подготовката, избухването и жестокото потушаване на Априлското въстание. Неговите първи статии впечатляват с изнесените нови факти, с позоваването на българския периодичен печат, както и с добронамереното изучаване публикациите на Д. Страшимиров, Н. Станев, М. Димитров, Й. Митев, К. Косев, Н. Жечев, както и на руските историци В. Д. Конобеев, С. А. Никитин, И. Козменко и К. Поглубко.

През 1966 г. В. Чорний успешно защитава кандидатска дисертация на тема „Априлското въстание 1876“. За стогодишнината от въстанието труда на Чорний е отпечатан на руски език със заглавие „Героическая эпопея болгарского народа Апрельское востание 1876“. Книгата е посрещната с голям интерес и получава ласкави отзиви от български, украински и руски историци. За нея са отпечатани 6 рецензии на трите езика и в тях се подчертава, че монографията на украинския българист е първия научен труд на руски език за събитията в българските земи в началото на Източната криза през 1875–1878 г.

Голямо достойнство на научните изследвания на доц. В. Павлович са огромното количество нови факти, извлечени след продължителна работа в руските и българските архиви – Архив внешней политики России, БИА, ЦДИА, архивите в Пловдив и Велико Търново. В този смисъл той изпреварва публикуваните документи в съвместното руско-българско фундаменталното издание „Освобождение Болгарии от турецкого ига“, т. I–III. Авторът пише със симпатия за героизма на въстаниците, за тяхното мъжество и саможертвеност, както и за жестокостите при потушаването на въстанието. Като причина за неуспеха той посочва недостатъчното въоръжение, липсата на единство между отделните въстанически центрове и разногласията между водачите. Една от първите му статии е посветена на дискусията в Оборище, където, според автора, се обособяват две течения – радикално, представяно от Панагюрския комитет, и революционно, оглавявано от Георги Бенковски. Чорний обяснява успеха на Бенковски с факта, че получава подкрепата

на мнозинството делегати – селяни от близките села, които въстават масово.

Доц. Чорний определя Априлското въстание като селско, каквато е и българската нация тогава, като се позовава на спомените на участника в събитията К. Величков, който пише: „Почти всички, които се намираха с мене в затвора, бяха селяни”. В донесение от 12 април 1876 г. руският вицеконсул в Пловдив и изявен български патриот Найдено Геров отбелязва, че селяните в района много активно се подготвят за въстание. В. Чорний детайлно изучава докладите на Геров като най-обективна картина на усилията на българите от селищата в консулския му район за самостоятелна църква и просвета, както и участието им в борбите за отхвърляне на чуждото политическо господство. Изводът на украинския учен е, че Априлското въстание е закономерно събитие, обусловено от социално-икономическото и политическо развитие на българската нация.

С публикации си през следващите години доц. Чорний се утвърди като авторитетен и уважаван специалист по българска история в епохата на Възраждането. Както в книгата си за Априлското въстание, така и в статиите си, той отделя голямо внимание на Гюргевския комитет и на българската емиграция на север от р. Дунав до началото на въстанието. Според него, част от заможните български емигранти се надяват на решителната намеса на Русия, а други разчитат на реформите на Високата порта. Чорний обосновава извода, че членовете на Гюргевския комитет проявяват стремеж да изолират Ботев и това е една от причините за липсата на съгласуваност в техните действия по време на Априлското въстание. (с. 23–24, Героическая эпопея). ”Погрешно би било да се твърди, както пишат в своите спомени някои съвременници на Христо Ботев, че той се отказва от участие в революционното движение, защото е престанал да вярва в неговия успех” – твърди Чорний.

Украинският учен обяснява така поведението на Хр. Ботев, който на 30 септември 1875 г. излиза от състава на ръководните органи на революционната българска емиграция на север от р. Дунав. „Целият живот на поета, цялото негово литературно и публицистично наследство свидетелства, че Ботев, както никой друг, до края на дните си вярва в силите на народа и в успеха на революцията. В същото време той разбирал, че при съществуващия състав на БРЦК активна революционна

дейност е невъзможна. Тъй като не би желал да носи отговорност за пасивността на мнозинството членове на комитета и да се примирява с недоброжелателното отношение към него, Ботев излиза от неговия състав”. (с. 37) Чорний обръща внимание и на факта, че от Ботев се отделят съмишленици като Иван Драсов, а Любен Каравелов и К. Цанков се включват във враждебната кампания срещу поета.

По инициатива на доц. Чорний през 1980 г. във Велико Търново и в Лвов излиза съответно на български и на руски език сборник със статии „Незабравим подвиг. Някои аспекти на руско-турската война 1877–1878 г. и освобождението на България”, подготвен от университетски преподаватели във Велико Търново и Лвов. В сборника са публикувани статиите на 18 автори – историци, литератори и изследователи на културната история. В тях се проследяват историческите корени на дружбата между българския, украинския и руския народи, тяхната съвместна борба против господството на Турция над балканските християни, както и отражението на събитията от Освободителната война в литературата, изкуството и в периодичния печат. Володимир Чорний е автор на две статии, едната от тях в съавторство. Той представя вътрешно политическото положение в България след потушаването на Априлското въстание (с. 21–41) и констатира разрухата и грабежите във въстаналите български селища, събирането на средства за пострадалите българи в Русия, както и участието на български доброволци в сръбско-турската война 1876 г. „Убедени в неотстъпчивостта на Портата – пише авторът, българската Екзархия и групирани около нея буржоазни дейци екзарх Антим, Т. Бурмов, М. Кусев и други, предприемат някои стъпки, имащи антиправителствена насоченост. Така по поръчение на Екзархията в широк мащаб нелегално се събира информация за репресиите в България” (с. 35).

Друго голямо изследване на доц. д-р Вол. Чорний от този период е „Российско-болгарские революционные связи 50–70 годов XIX в.”, както и „България в епохата на Възраждането” на украински език, в което представя характера на българската национална революция. Украинският колега изучава и постиженията на българската култура през вековете, духовният живот на българите и ролята на православната църква през Възраждането. Доц. Чорний е автор на 150 публикации в областта на българистиката и славистиката. През 2002 г. издателството

на Лвовския университет отпечатва сборника „Славяно-знавчи студії, посветен на 70-годишнината на доц. д-р В. Чорний. Показателно е, че сборника се открива с раздел „Българистика”, в който са публикувани някои от най-важните изследвания на юбиляра. Общо в книгата са поместени 25 студии и статии на утвърдения българист Володимир Павлович, между които и неговите автобиографични бележки. В тях той представя родителите си, семейната среда, студентските години и рано възникналия у него интерес към историята на славянските народи в ново време.

В. Чорний подготвя с чувство на отговорност курсовете лекции по история на южните славяни, които чете в Лвовския университет, усърдно работи като отговорен редактор и член на редколегиите на различни славистични списания и научни издания – Украинске слав, янознавство и Проблеми слав, янознавства. В периода 1973–1976 г. той е Декан на Историческия факултет на Лвовския университет, от 1992 г. оглавява Научноизследователския институт по славистика в Университета. Под негово ръководство са подготвени и успешно защитени 12 кандидатски дисертации с българска и балканска проблематика – „Обществените възгледи на Христо Ботев”, защитена 1996 г., „Българо-украински културни връзки 1878–1914”, защитена 1986, Търговските връзки на украинските земи с Балканите XVI–XVII век, 1985 г. Член е на научното дружество, което носи името на Шевченко.

Ръководството на Великотърновския университет покани през 1981 г. доц. Чорний за курс лекции по история на Русия пред студентите от Историческия факултет. Този курс в продължение на един семестър предизвика интерес сред студенти, аспиранти и преподаватели заради обективните анализи на украинския колега и компетентните оценки на спорните проблеми в преподаването на Българското възраждане. Доц. Чорний взема участие в много научни прояви, организирани от различни институции в България – в проявите, посветени на 100 години от Априлското въстание, в първия и втория конгрес по българистика (1981 и 1986 г.), в конференциите на историците-слависти. Той е носител и на няколко престижни държавни отличия в България и Украйна – 100 години от освобождението на България, 1978, орден 1300 години България (1981), орден „Кирил и Методий” – I степен 1983.

След продължителната изследователска работа, извършена от доц. Чорний за изучаване епохата на Възраждането, публикуваните кни-

ги, статии и рецензии, у него естествено се ражда амбициозната цел да напише цялостна история на България. През 2007 г. той представя на любознателния украински читател, на многобройните приятели на България в Украйна, на специалисти, студенти и учители своята версия на история на българския народ. Авторът започва своето изложение с епохата на праисторическите култури и тракоелинската цивилизация, проследява най-важните събития през Първата и Втората средновековна българска държава, византийското и турското господство, възстановената българска държавност, войните за национално обединение до кризата в авторитарния режим на Тодор Живков и обществените промени през есента на 1989 г.

Като автор на солидно историческо изследване доц. Чорний внушава уважение не само с познанията си за социално-икономическата и политическа история на българския народ, на и с умелото и точно представяне на постиженията на българската култура. Всяка от обособените 15 глави в монографията завършва с параграф, озаглавен „Култура”, в който се проследяват първите прояви на духовен живот в нашите земи, приемането на християнството, ролята на манастирите, хрониките, стенописите и средновековната архитектура. Отделени са страници за възникването на възрожденския печат, за първите български училища през Възраждането, за подготовката на учители и първите учебници, а впоследствие за българската музика, кино, театър, за теченията и постиженията в литературата и изкуството.

Написана и отпечатана на украински език, монографията на доц. Чорни е предназначена за украинския читател и за българското малцинство в Украйна. Смисълът на този колегиален отзив е да информира научните среди и българската общественост за добросъвестното и професионално представяне на нашата история от украинския българист в родината си. В. Чорний е написал труда си със симпатия и уважение към българския народ, със съчувствие към нашите страдания в годините на чуждото владичество и с разбиране е приел нашите политически колебания, увлечения и съдбовни пропуски. С тази монография доц. Чорний заслужено се утвърди сред най-авторитетните учени-българисти, на които нашата общественост дължи дълбока благодарност за популяризирането ни в чужбина.